

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА НАРОДНИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА ВОКАЛУ
ЛАБОРАТОРІЯ АКАДЕМІЧНОГО НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА
ТРУСКАВЕЦЬКА ШКОЛА МИСТЕЦТВ імені РОМАНА САВИЦЬКОГО

ІРИНА ІВАНОЧКО

АКОРДЕОННЕ МИСТЕЦТВО: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

**ілюстрований довідник
для мистецьких навчальних закладів**

Дрогобич
Посвіт, 2020

УДК 780.647.2(075)
I 22

*Рекомендовано до друку
кафедрою народних музичних інструментів та вокалу
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка (протокол № 1 від 28 січня 2020 року)*

I 22 **Іваночко І. Акордеонне мистецтво: історія та сучасність : ілюстрований довідник для мистецьких навчальних закладів. Дрогобич: Посвіт, 2020. 40 с.**

ISBN 978-617-7835-42-3

Довідкове видання підготовлене відповідно до навчальних програм «Баян, Акордеон» для мистецьких навчальних закладів. Праця скомпонована на основі історичних факторів виникнення та розповсюдження акордеона в Україні та світі у світлі історії та сьогодення викладачем Трускавецької школи мистецтв імені Романа Савицького Іриною Іваночко.

Видання адресоване учням та викладачам мистецьких навчальних закладів.

Рецензенти:

Душний А. І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри народних музичних інструментів та вокалу Навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти, заслужений діяч естрадного мистецтва України.

Чумак Ю. В. – кандидат мистецтвознавства, директор Дрогобицького музичного коледжу ім. В. Барвінського.

ISBN 978-617-7835-42-3

© Іваночко І., 2020
© Посвіт, 2020

ЗМІСТ

Вступ	4
Частина I	
1.1. Що означає термін «гармоніка»?	5
1.2. Звідки походить гармоніка?.....	6
1.3. Які є основні види гармонік?.....	6
1.4. Перші ручні гармоніки і їх творці.....	8
Частина II	
2.1. Клавіргармоніка і гармонієфлют Матеуса Бауера – перші моделі акордеонів	10
2.2. Паоло Сопрані – засновник промислового виробництва гармонік в Італії	12
2.3. Створення сучасного акордеона італійцем Маріано Даллапе	14
Частина III	
3.1. Поширення акордеона у США та зародження акордеонної естрадно-джазової музики	16
3.2. Розвиток українського акордеонного мистецтва	19
3.3. Розвиток акордеонного мистецтва в Росії	25
3.4. Розвиток електронних музичних інструментів	28
Частина IV	
4.1. Цікаві факти про акордеон	30
4.2. Найвідоміші пам'ятники акордеону та акордеоністу у світі	31
4.3. Музеї гармонік та акордеонів у різних країнах світу	32
4.4. Відомі конкурси акордеоністів	35
4.5. Музична термінологія	36
Висновки	38
Список використаної літератури	39

ВСТУП

Музична освіта як складова мистецької освіти є важливим фактором виховання дитини.

Як зазначив видатний український педагог В. Сухомлинський: «без музики виховання не може бути повноцінним. Під її впливом формується саме ставлення до себе, до людей, розвивається цілісна особистість учня» [19]. Під час навчання у мистецькій школі дитина паралельно з освоєнням гри на музичному інструменті вивчає музично-теоретичні дисципліни, бере участь у колективному музикуванні, відвідує заняття по предмету за вибором.

Метою даної роботи постає ознайомлення здобувачів мистецької освіти з історією виникнення акордеона, його поширення та розвиток у різних країнах світу.

Інформація з історії акордеонного мистецтва складається з чотирьох частин. У *першій частині* описано походження та розвиток трьох основних видів гармонік (губних, ножних та ручних); у *другій* – мова іде про створення перших моделей акордеонів та виникнення їх промислового виробництва в Італії; *третья* – є найбільшою за обсягом і містить інформацію про розвиток акордеонного мистецтва у таких країнах, як США, Росія, Україна, про найвідоміших акордеоністів світу, які зробили значний внесок у розвиток цього інструмента, узагальнено відомості про розвиток електронних музичних інструментів; у *четвертій* – наведені цікаві факти з історії акордеона, описані найвідоміші музеї гармонік та акордеонів, пам'ятники, а також перелічені найпрестижніші українські та зарубіжні конкурси акордеоністів. В кінці довідника подано музичну термінологію, яка зустрічається у викладеному матеріалі.

Частина I

1.1. Що означає термін «гармоніка»?

Гармоніка (з грец. співзвуччя) – узагальнений термін для всіх інструментів, у яких джерелом звуку є коливання металевого язичка під дією повітряного струменя. Відома значна кількість губних, ножних і ручних видів гармонік. Губні гармоніки особливого поширення набули у Німеччині. В Росії та Україні були поширені ножні гармоніки серед міської інтелігенції, у церковних та світських хорових капелах. У XVIII ст. була популярною скляна гармоніка, яка складається з набору скляних стаканів, які наповнені водою до різного рівня або скляних півкуль, насаджених на горизонтальну металеву вісь, що обертається за допомогою педалі. Торкаючись країв стаканів зволоженими кінчиками пальців, виконавець видобуває чистий, співучий звук. Сконструював її американський фізик Б. Франклін.

Скляна гармоніка

Дуже часто термін «гармоніка» плутають з «гармошкою», але це зовсім різні слова за значенням. *Гармошка* або *гармонь* – це фольклорний інструмент, який має діатонічний звукоряд (один або два ряди правої клавіатури, якій відповідає простий набір басів та акордів).

Гармошка

1.2. Звідки походить гармоніка?

Перші гармоніки з'явилися декілька тисяч років тому у Древньому Китаї. Одним з найдавніших представників сімейства гармонік є *шен* – язичковий духовий музичний інструмент. Складається він з чашоподібного корпусу і розміщених навколо нього бамбукових трубочок, всередині яких є металева пластинка з вирізаним у ній металевим язичком. Шен спочатку був народним інструментом і на ньому виконували священну музику. Пізніше його вдосконалили і почали застосовувати у світській музиці.

Шен

1.3. Які є основні види гармонік?

Як вам вже відомо, гармоніки є трьох видів – губні, ножні і ручні. Їхній поділ залежить від того, яким способом виконавець подає повітря до язичків – губами, руками чи ногами. Першу губну гармоніку створив німецький майстер Фрідріх Бушман у 1821 році.

З 1830-х років губні гармоніки мали велику популярність у Німеччині та Австрії. З них створювали цілі оркестри. Пізніше, з середини XIX ст. масове поширення губні гармоніки отримали серед сільських музикантів і ковбоїв у США.

Форми німецьких губних гармонік

Фісгармонія

Серед ножних гармонік слід виділити *фісгармонію* – музичний інструмент, у якому повітря до металевих язичків накачується двома широкими педалями, на які потрібно натискати ногами по черзі. Звучання цього інструмента нагадує орган.

Фісгармонія була досить поширеним інструментом в католицьких костелах Галичини, Буковини, Закарпаття. У Львові тривалий час існувала Фабрика органів Яна Слівінського, на якій виготовляли фісгармонії. Творцем фісгармонії є французький майстер Габріель Жозеф Греньє.

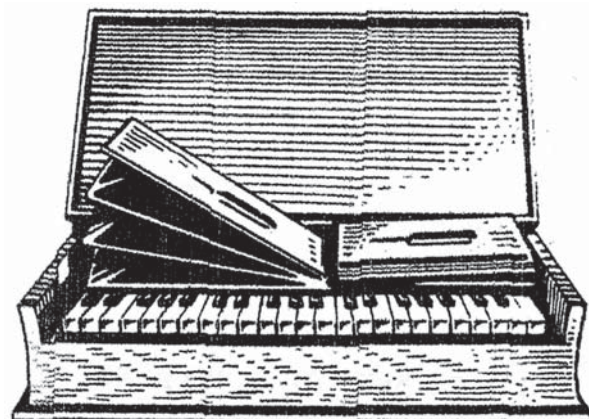
Другий вид ножних гармонік – *ножні басы*, які відомі в Росії як *ногофони*.

Ручні гармоніки дуже різноманітні. Найдавніші з них – мініатюрні *орган-позитиви* та *бібель-гармоніки* з вертикальною зміною міха.

Орган-позитив

Бібель-гармоніка

Починаючи з 30-х років XIX ст., у Європі швидко поширились гармоніки з горизонтальною зміною міха.

1.4. Перші ручні гармоніки і їх творці

Фрідріх Бушман

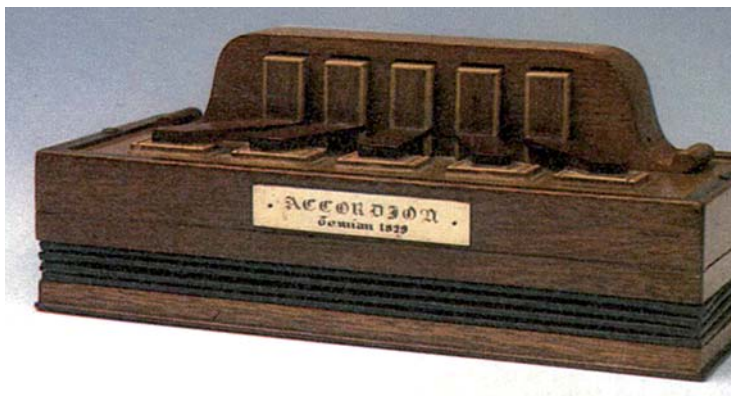
У 1822 р. **Фрідріх Бушман**, додавши до губної гармоніки резервуар-міх, подібний за формою до ковальського міху, *виготовив ручну еоліну*, на принципі звуковидобування якої пізніше виникнуть майже всі види гармонік.

Першим, хто вдосконалив і запустив у виробництво гармоніку, винайдену Ф. Бушманом, став віденський майстер **Кіріл Деміан**.

У 1829 році він створив ручну гармоніку під назвою «акордеон». Цей інструмент мав 5 клавіш у правій клавіатурі і 5 – у лівій. При натиску однієї клавіші на зжим і розжим звучали різні звуки. На ньому можна було виконувати прості мелодії в тональності Ре мажор. Але основною його особливістю було те, що при натиску клавіші у лівій клавіатурі звучав акорд, який був одним цілим з мелодичним звуком правої клавіатури. Також на акордеоні Деміана можна було виконати найпростіший басово-акордовий акомпанемент, а саме: «бас-акорд», або «бас-акорд-акорд» з акцентованим звуком. Отримавши патент на створення нового інструмента від 23 травня 1829 р., фірма «Деміан і сини» налагодила у Відні виробництво акордеонів.

К. Деміан з своїм винаходом

*Перший «акордеон»,
винайдений у 1829 році
К. Деміаном.*

Через декілька років розпочалося фабричне виробництво гармонік у Німеччині – в Клінгенталі та в Троссінгені. Великої популярності ці інструменти набули у

Франції. Паризький майстер Шарль Бюффе дещо змінив конструкцію акордеона і в новому вигляді цей інструмент почали виготовляти Н. Фурно, А. Рейснер.

Одночасно, з акордеоном К. Деміана в Англії **Чарльз Уїтстон** створив ще одну ручну гармоніку – *концертину*.

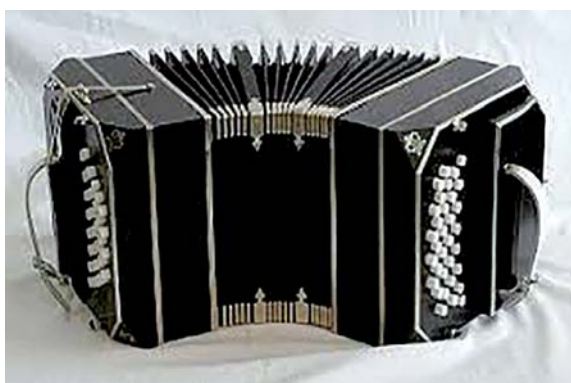
Англійська концертина

Це хроматичний інструмент, у якому при зміні міха звук не змінюється. Клавіатура концертини є дуже зручною в розташуванні і тому на ній з легкістю можна виконувати досить складні твори, зокрема скрипкові. Завдяки вдалій конструкції та ніжному, співочому звучанню, цей інструмент проіснував більше ста років без суттєвих змін. Концертину використовували в Англії у народних школах для викладання співу, в церквах замість органу та струнних оркестрах.

У 1834 р. музичний майстер **Карл Фрідріх Уліг** сконструював *німецьку концертину*. Це була гармоніка квадратної форми, яка мала по 5 клавіш на правій і лівій клавіатурі. З часом кількість голосів збільшувалася і в 1868 р. Уліг розширив діапазон концертини до 78 звуків. Основною відмінністю від англійської концертини, крім зміненої форми інструмента, було звучання різних звуків на розжим і зжим при натиску однієї кнопки.

Німецька концертина

Бандонеон

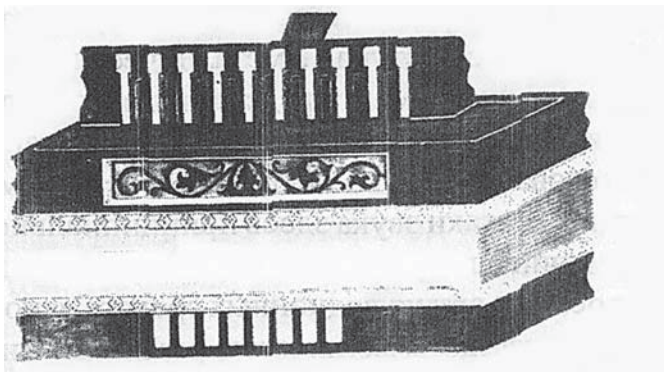
У 1840 р. на основі німецької концертини **Генріх Банд** сконструював *бандонеон*, який також має чотирикутну форму, але зі скошеними кутами і видає два різні звуки при зміні міха. В 1926 р. були створені інструменти з повною хроматичною гамою і однаковим звучанням голосів при зміні міха. Вони отримали назву «бандонеони системи Куссерова».

Бандонеон є дуже популярним в Аргентині, куди був завезений у кінці XIX ст. Аргентинці визнали його своїм національним інструментом. Всесвітньо відомим виконавцем на бандонеоні був *Астор П'яцолла*.

Частина II

2.1. Клавіргармоніка і гармонієфлют Матеуса Бауера – перші моделі акордеонів

У 1851 р. у Відні відбулася Загальнонімецька промислова виставка, на якій віденський майстер **Матеус Бауер** презентував першу гармоніку з клавішами фортепіанного типу на правій стороні, яка отримала назву *«клавіргармоніка»*. Цей інструмент був нагороджений похвальною грамотою.

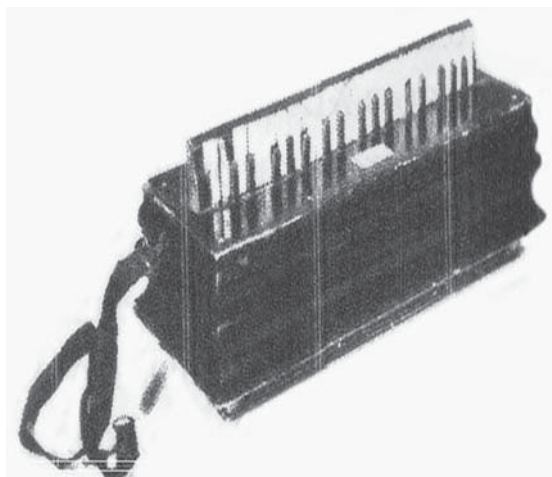

1851 р. перша «клавіргармоніка» М. Бауера

Найпоширенішими були ручні гармонієфлюти, які розміщувалися на колінах виконавця; правою рукою виконавець грав на хроматичній клавіатурі, а лівою розтягував міх у горизонтальному положенні. Цей різновид гармоніки підготував появу сучасного акордеона.

Гармонієфлюти розповсюджуються у різних країнах Європи та Росії серед інтелігенції.

Через три роки М. Бауер виготовив другу гармоніку з клавішами на правій стороні, яка була сконструйована на основі моделі фортепіанної клавіатури і знову презентував її на виставці у Відні. Така гармоніка отримала назву *«гармонієфлют»* і набула великої популярності. Інструмент мав діапазон більше трьох октав. Французькі фірми починають виготовляти різні моделі гармонієфлютів з красивим оздобленням.

1854 р: гармонієфлют – гармоніка Матеуса Бауера з клавіатурою фортепіанного типу

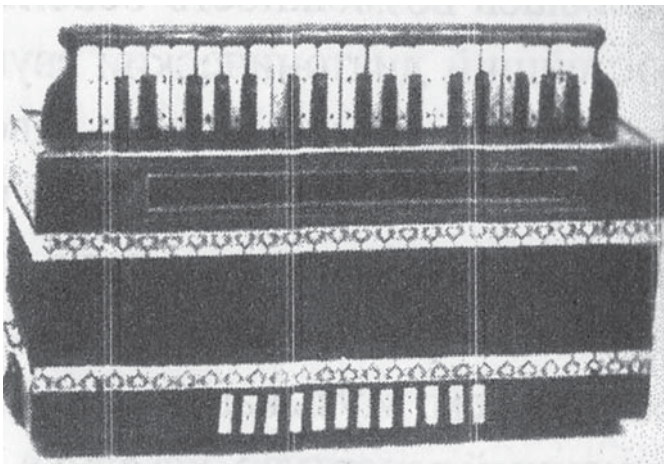

Позниш гармонієфлют

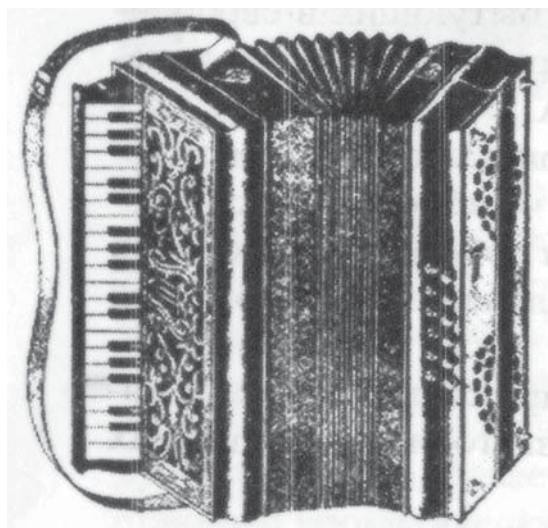

Ручні гармонісфлюти

У 1850-х роках до інструментів з правою клавіатурою фортепіанного типу додали найпростіший набір басів-акордів. Згодом у Франції з'явилися інструменти з правою і лівою клавіатурами фортепіанного типу, але поширення вони не набули.

Один з перших французьких акордеонів з кнопками лівої клавіатури.

Попередник сучасного акордеона кінця XIX – початку XX ст.

2.2. Паоло Сопрані – засновник промислового виробництва акордеонів в Італії

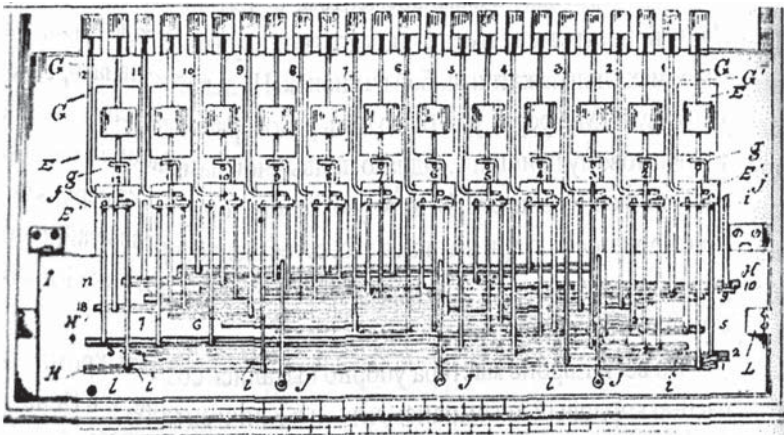
На перших гармоніках сольна гра була дуже незручною. Для того, щоб виконання стало легшим, необхідно було створити нову систему хроматичної послідовності голосів і їх однакового звучання на розжим-зжим при натиснутій клавіші. Але головна проблема полягала у створенні повного хроматичного набору акомпанементу на лівій клавіатурі – із мажорних, мінорних тризвуків та септакордів. У всій Європі майстри наполегливо працювали у цьому напрямку, але найбільший внесок зробили італійські майстри під керівництвом **Паоло Сопрані**, засновника промислового виробництва акордеонів у Кастельфідардо (Італія).

Паоло Сопрані

Ще у юнацькі роки, до Сопрані потрапив один з акордеонів Деміана, який він придбав у подорожуючого монаха. У 19 років він покинув роботу на полі, зібрав декількох сільських майстрів, які знали столярне і механічне ремесло, і організував разом зі своїм молодшим братом Сеттіміо невелику майстерню вдома, в якій з 1863 р. почалося виробництво акордеонів. Інструменти Сопрані дуже сподобалися селянам і кількість замовлень на їх виготовлення почала зростати. В 1872 р. Паоло Сопрані переїхав у м. Кастельфідардо і відкрив там фабрику, на якій працював над вдосконаленням конструкції акордеона.

В 1897 р. він запатентував нову систему ричагів басо-акордової клавіатури – так звану «*валікову механіку*», в якій при натисканні однієї кнопки відкривалося декілька клапанів і звучали різні акорди. Таку систему пізніше стали називати стандартною (система з готовим акомпанементом). Права клавіатура мала 3 ряди кнопок, але з іншим розташуванням голосів, ніж у сучасному баяні.

Креслення валікової механіки лівій клавіатури із заявки на винахід Паоло Сопрані

На своїй фабриці Паоло продовжував працювати до 70-ти років, а потім передав керівництво своїм двом синам.

В 1900 році на міжнародному ярмарку-виставці в Парижі Паоло Сопрані став членом Брюссельської і Паризької академії винахідників.

2 серпня 1905 р. жителі Кастельфідардо вибрали його бургомістром міста, яке він очолював майже 9 років.

Діатонічний акордеон П. Сопрані

Логотип фабрики П. Сопрані

Перші трьохрядні хроматичні інструменти П. Сопрані

1900-ті рр. Готово-виборний акордеон фабрики П. Сопрані

1920 -1930-ті рр. Акордеон з каталогу фабрики П. Сопрані з додатковою клавіатурою баяна

2.3. Створення сучасного акордеона італійцем Маріано Даллапе

В 1846 р. у звичайній сім'ї в м. Страделла (Італія) народився **Маріано Даллапе**, відомий італійський майстер-конструктор. З дитинства він захоплювався грою на примітивній гармоніці, але на навчання батько його не віддав. Маріано втік з дому і пішов працювати на шахту підрильником. Невдовзі, отримавши серйозну травму ноги, повернувся. Коли поламався улюблений інструмент, Маріано вирішив сам його полагодити і спроба була дуже вдалою. Захопившись новим ремеслом, почав виготовляти гармоніки своєї конструкції. В 1876 р. в м. Страделла засновує фабрику.

Найдавніший акордеон Даллапе в музеї Страделли

У 1898 р. – Маріано Даллапе створює новий інструмент з правою клавіатурою фортепіанного типу і повним набором хроматичного басо-акордового супроводу. Діапазон його акордеона мав біля трьох октав, а ліва клавіатура нараховувала 48 кнопок. В цьому ж році Маріано отримує приз на конкурсі-виставці в Турині, потім у Марселі, Римі, Ніцці, Ліоні, Парижі.

Після смерті Маріано в 1928 р. фабрику очолив його племінник Джузеппе.

Акордеон Mariano Dallapé, виготовлений у 1898р.

Акордеон Mariano Dallapé 1924 р.

В перше десятиліття ХХ століття на акордеонах грали тільки чотирма пальцями, так як на баяні. Клавіші були вузькі і короткі. Через деякий час ширину клавіш збільшили і перейшли на п'ятипальцеву гру.

Акордеон отримує широку популярність у країнах Європи, США, Японії та Китаї. З'являються нові фабрики і різноманітні моделі інструментів яскравих кольорів з дорогим оздобленням, виготовлені з цінних порід дерева.

Акордеони фірми Mariano Dallape з подвійною клавіатурою

Акордеон фірми Dallape 1938 р.

1952 р. Акордеон з регістрами у формі клавіш

Фабрика Mariano Dallape у м. Страделла (Італія)

Частина III

3.1. Поширення акордеона у США та зародження акордеонної естрадно-джазової музики

З усіх країн, де був поширений акордеон, найбільшу популярність він отримав у США, куди був завезений італійцями-емігрантами. Для розвитку акордеонного виконавства потрібно було налагодити виробництво інструментів. У 1922 р. емігрант з Італії **Карлос Петоса** заснував одну із найстаріших фабрик у м. Сіетл (штат Вашингтон). Фірма «**Petos**» розробляла та вдосконалювала високоякісні моделі акордеонів для професіоналів. Американці жартівливо називали цей інструмент «піаніно на бретельках», тому що піаністи могли використовувати фортепіанну клавіатуру акордеона за відсутності фортепіано.

На початку XIX ст. у США з'являється ціла плеяда акордеоністів, які підняли акордеонне мистецтво з аматорського рівня на професійний.

П'єтро Дейро

Першим, хто познайомив американців з акордеоном, був **П'єтро Дейро** (1888-1954). Він народився у містечку Сальто в Сіцилії, навчався в музичній студії Німеччини. В 1907 р. переїжджає у Сан-Франциско (США) і стає солістом вар'єте, де отримує феноменальну популярність. В 1928 р. організовує в Нью-Йорку штаб акордеонного мистецтва, метою якого була популяризація цього інструмента. 9 березня 1938 р. була заснована **Американська асоціація акордеоністів**, де П'єтро Дейро був обраний її президентом. Колеги називали його «батьком акордеона». П. Дейро написав для акордеона велику кількість творів, методичні збірники: «Методика П'єтро Дейро для акордеона» та «Школа віртуозної гри для акордеона».

Гуїдо Дейро

Досить відомим серед акордеоністів був і старший брат П'єтро – **Гуїдо Дейро** (1886-1950). Після навчання у рідному місті Сальто, Гуїдо багато виступав з концертами в Італії та Німеччині. Незабаром він переїжджає у США в місто Сіетл, а через деякий час у Сан-Франциско, де влаштовується на роботу в одному з вар'єте. Гуїдо написав багато естрадних творів для акордеона, серед яких найвідоміші – уан-степ «Лола», вальс «Моя Флоренція», «Темпераментний рег», полька «Я не хвилююсь», марш «Західні зірки» та ін. Багато композицій ним записано в теле- і радіофонди. Гуїдо Дейро став першим акордеоністом, який у виставах вар'єте частину програми виконував з сольними концертними «номерами».

Значним внеском у розвиток естрадного акордеону була творчість **П'єтро Фроссіні** (1885-1951). Фроссіні – це артистичний псевдонім, а справжнє прізвище – Джуфріда.

Народився він у сіцилійському місті Катанія (Італія), де з шестирічного віку під керівництвом батька почав навчатися гри на баяні. Через кілька років П'єтро вступає у музичний коледж Катанії, але оскільки там баян не визнавали, навчався він на органі та корнеті. Після закінчення коледжу Фроссіні працює церковним органістом, а під час служби у військово-морському оркестрі на Мальті виступає першим корнетистом.

У 20 років П'єтро Фроссіні переїжджає у США, де працює солістом водевільного театру у Сан-Франциско. Щоб глядачі його краще сприймали, він змінив улюблену трьохрядну баянну клавіатуру на своєму інструменті; до трьох рядів кнопок мелодії білого кольору додав декоративні чорні клавіші, які створювали ілюзію клавіатури акордеона.

Переїхавши у Нью-Йорк в 1907 році, артист отримав почесну місію бути першим у баянно-акордеонному виконавстві, хто здійснив запис на грамофонні платівки у винахідника Томаса Еддісона. Концертні виступи Фроссіні проходили у всіх штатах Америки та європейських країнах. З 1932 року він стає солістом найбільшої радіостанції Нью-Йорка. Найвідоміші його твори: «Гарячі пальці», фантазія на тему Паганіні «Карнавал у Венеції», «Запаморочливий акордеон», «Кокетлива полька» та ін.

Чарльз Маньянте (1905-1986) – видатний естрадний акордеоніст США. Народився в Нью-Йорку. З 9-ти років почав навчатися гри на акордеоні під керівництвом свого батька, а у 16 років вже виступав як професійний виконавець, зокрема на радіо.

Чарльз Маньянте був першим акордеоністом у світі, який виступив з концертом на два відділи у найпрестижнішому концертному залі планети Карнегі-Холл (Нью-Йорк) 18 квітня 1939 року. Найвідоміші твори для акордеона: «Акордіана», «Акордеонне бугі», «Вальсове Аллегро».

Ентоні Галла Ріні (1904-2006) народився у невеликому містечку Манчестер (штат Коннектикут, США). Під керівництвом свого батька (диригента місцевого оркестру) навчався гри на корнеті, а з 7 р. – на акордеоні.

З 1911 по 1932 рр. виступав у водевілях, де грав на акордеоні та різних духових інструментах.

В 1932 р. відкриває студії з навчання гри на акордеоні у Сан-Франциско та Нью-Йорку.

Ентоні Галла Ріні багато концертував у різних країнах світу, розробляв удосконалені конструкції акордеона.

Був одним із засновників Американської акордеонної асоціації (1938), а через два роки Американської гільдії викладачів.

В 1958 році видав «Методику навчання гри на акордеоні» у двох томах. Серед творів – Соната для акордеона соло, два концерти для акордеона з оркестром, естрадні мініатюри.

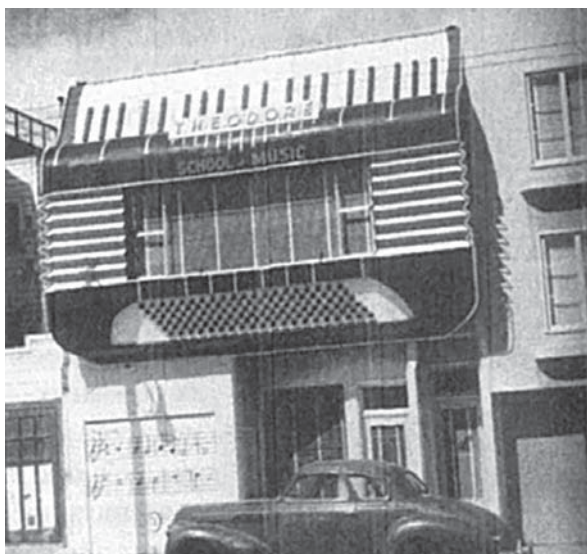

Арт Ван Дам (1920-2010) – імпровізатор-віртуоз, найкращий виконавець джазу на акордеоні. Народився у штаті Мічіган (США). В 9 років почав навчатися гри на акордеоні і вже через рік працював акордеоністом в одному з театрів.

В 14 років переїжджає у Чикаго, де починає вивчати на акордеоні класичну музику, теорію музики, гармонію. Захоплюється джазовою музикою, особливо свінгом.

В 1938 р. створює свою першу групу (акордеон, вібрафон і контрабас). Пізніше до них приєднується виконавець на ударних і утворюється квартет.

В 1945 році Арт Ван Дам створює квінтет, долучивши гітару. У такому складі колектив залишився протягом всієї активної концертної діяльності артиста. Не враховуючи виступи в Америці, він здійснив близько 40 гастрольних турів по Європі та Австралії, виступаючи на найпрестижніших сценах. Також записав більше сорока альбомів грамофонних пластинок та значну кількість окремих дисків.

1954 р. Акордеонна школа в Сан-Франциско

Френк Марокко (1931-2012) – видатний американський джазовий виконавець, композитор, аранжувальник. Народився у м. Уокіган, штат Іллінойс. З семи років почав навчатися гри на акордеоні у Джорджа Стефані та Енді Ріццо. Крім акордеона, Френк вивчав фортепіано, кларнет, теорію музики, гармонію і композицію.

У 17 років отримав перше місце на одному з національних американських конкурсів.

На початку 50-х років переїжджає в Лос-Анджелес, де створює свою групу, яка виступала у найрозкішніших готелях і клубах. Незабаром він стає акордеоністом відомого Лос-Анджелеського оркестру під керівництвом Леса Брауна. Френк Марокко записує треки для кіно, телебачення, багато гастролує по Європі, США, Японії, Південній Кореї, В'єтнаму, Тайланду, Філіпінах та ін.

Згідно даних художньої організації США – Національної академії мистецтва звукозапису і його вивчення – Френк Марокко протягом восьми років займав перше місце як акордеоніст, який мав найбільшу кількість записів в Америці.

3.2. Розвиток українського акордеонного мистецтва

Відомо, що в Україні гармоніка з'явилася з середини XIX ст. Більшість інструментів привезли росіяни, які їхали працювати на фабрики, заводи і шахти України. Але оскільки на гармоніках неможливо було виконати українську народну музику, їх використовували для забави, а не для музикування. Також були завезені кращі за якістю іноземні гармоніки з Австрії, Бельгії, Франції, Англії, Німеччини.

У 1903 р. майстер К. Міщенко почав виготовляти хроматичні трьохрядні гармоніки, за які у 1908 році на Всесвітній виставці у Марселі отримав GRAND PRIX та Велику золоту медаль.

В Україні гармошку і баян сприймали як «народні інструменти», а акордеон був «чужим». Його називали клавір-гармонікою, рояльною гармонікою (роялкою), ручною гармонікою типу «акордеон», джаз-акордеоном, піано-акордеоном.

У 1920-х рр. з'являються естрадні ансамблі, до складу яких входив акордеон.

Акордеон «Мрія»

У Львові популярною була «Джаз-капела Леоніда Яблонського» (так званий «Оркестр Ябця»). На акордеоні грали композитори А. Кос-Анатольський та Б. Веселовський. Джаз-оркестр виконував танцювальну музику – модні танго, фокстроти, вальси. Популярності акордеона сприяли гастролі польських мистецьких колективів, до інструментального складу яких входив акордеон. Незабаром джазові оркестри були створені у Харкові, Дніпропетровську, Одесі.

Популярність акордеона в Україні зростала, і в 1939 р. було налагоджено виробництво на Полтавській фабриці музичних інструментів («Піонер», «Полтава», «Мрія», «Аеліта», «Атлас»). Але ці інструменти були незручними для гри.

Після Другої світової війни в Україні з'явилися трофейні акордеони німецького та італійського виробництва. У музичних школах, училищах були відкриті класи акордеона для професійної підготовки музикантів.

Електроакордеон «Полтава»

У 1950-60-х роках українські акордеоністи Іван Мущинка, Костянтин Соколов, Ян Табачник були переможцями міжнародних конкурсів та фестивалів.

На музичних фабриках у Житомирі, Кременному, Полтаві продовжують працювати над розробкою нових моделей акордеонів. Із 1970 р. на Полтавській фабриці музичних інструментів почали випускати електроакордеони («Полтава», «Ритм» та ін.), які отримали поширення у художній самодіяльності.

У 1996 р. виготовлення акордеонів на Полтавській фабриці було повністю припинено. В цьому ж році Едуард Борисенко – акордеоніст, засновник класу акордеона в Донецькому музичному училищі, винахідник-конструктор – створив сучасний варіант акордеона із двомануальною правою клавіатурою, на який

отримав патент. До традиційної правої клавіатури було додано дублюючий мануал, який не просто розширював діапазон, а був зміщений на октаву відносно головної клавіатури.

Едуард Борисенко

Кривбасу» (2003, м. Кривий Ріг).

В Україні існує два напрями розвитку акордеонного мистецтва – академічний та естрадно-джазовий. Їх представниками є багато талановитих музикантів-акордеоністів, зокрема: **Ян Табачник, Євгенія Черказова, Любомир Богославець, Олег Микитюк, камерно-інструментальний квартет «Джерело»; «Концертіно», дует «Мілонга»; ансамбль «Asteria bis»; «оркестр акордеоністів GRAND ACCORDEON» НМАУ ім. П. Чайковського.**

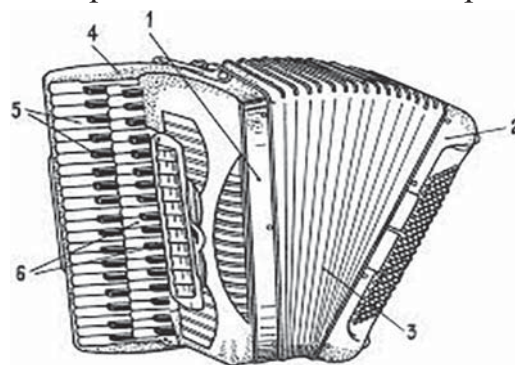
Ян Табачник

Україну в Міжнародній конфедерації акордеоністів (CIA).

Народився 31.07. 1945 року у м. Чернівці. З 10-ти років почав вивчати гру на акордеоні. В 1960-70-х роках був солістом Астраханської, Калмицької, Орловської, Батумської, Ялтинської, Запорізької філармоній. У 1974 р. закінчив Чернівецьке

На акордеоні обидві клавіатури розміщені в різних площинах, як в органі. Акордеон з дублюючим мануалом є досить досконалим – розміщені на певній відстані ряди другого мануалу дозволяють охопити розташування клавіш більше двох октав, значно спростити виконання стрибкоподібної фактури, розширити репертуар творами поліфонічної музики.

Освоювати цей інструмент можна на будь-якому етапі володіння традиційним акордеоном від середнього до професійного рівня. Експериментальна модель акордеона Е. Борисенка була виготовлена на Воронежській фабриці музичних інструментів «Акко» і презентована на V Міжнародному конкурсі «Кубок

Акордеон Е. Борисенка: 1 – правий півкорпус, 2 – лівий півкорпус, 3 – міх, 4 – гриф правої клавіатури, 5 – клавіші основного мануалу, 6 – клавіші дублюючого мануалу.

Найяскравішим представником естрадно-джазового напрямку акордеонного мистецтва є **Ян Табачник** – народний артист України, генеральний продюсер та ведучий Міжнародного телевізійного проекту «Маю честь запросити», засновник фестивалів-конкурсів «Володимир Крайнев запрошує» та АсоHoliday, президент Вищої ліги метрів світового акордеону, почесний професор академії ім. Кароля Ліпінського (Польща, м. Вроцлав), Тель-Авівської консерваторії (Ізраїль), Київського національного університету культури і мистецтв. Із 2014 р. Ян Табачник представляє

музичне училище по класу акордеона і у 1988 р. музично-педагогічний факультет Мелітопольського педагогічного інституту.

Я. Табачник записав 5 грамплатівок, аудіо- та відеозаписи, випустив 11 компакт-дисків, що увійшли до «Золотої колекції». Виступав із сольними концертами в Австрії, Фінляндії, Польщі, у 90-ті неодноразово гастролював у США, Канаді, Німеччині, Австралії, Великій Британії, Ізраїлі та інших країнах. Митець є автором понад 100 обробок та оригінальних творів для акордеона.

Яскравим виконавцем є **Любомир Богославець**. Коли йому було 9 років, батько подарував акордеон і записав до музичної школи у м. Снятин (Івано-Франківська область). У 1988 році закінчив музично-педагогічний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту (клас Ю. С. Фейди), у 1996 – Львівський вищий музичний інститут (консерваторію, клас Є. М. Дацини). Працює на кафедрі музики Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича.

Любомир Богославець

Л. Богославець є лауреатом міжнародних конкурсів «Premio di Montese» (2000, Італія, м. Монтезе, категорія академічної музики – I премія, категорія «вар'єте» – I премія); «Gorni Kramer» (2000, Італія, м. Поджіо Русско, категорія академічної музики, I премія); «Кубок Кривбасу» (2001, Україна, м. Кривий Ріг, категорія «вар'єте», II премія). Із сольними програмами та у складі професійних артистичних груп гастролював в Україні, Угорщині, США, Німеччині, Боснії, Румунії, Франції, Люксембурзі.

Разом з своєю дружиною **Орисею Богославець** (фортепіано) створив дует «Мілонга», який на Міжнародному конкурсі «Citta Di Lanciano» в Італії посів друге місце.

Представницею академічного напрямку акордеонного мистецтва в Україні є **Черказова Євгенія Іванівна** – народна артистка України, володарка головного приза і золотої медалі на конкурсі «Гран прі» (1989, Мютціг, Франція), засновниця класу акордеона у Національній музичній академії ім. П. І Чайковського.

Входить до складу журі авторитетних конкурсів, веде активну концертну та педагогічну діяльність в Україні, Італії, Греції, Франції, Латвії, Німеччині, є членом Методичного центру викладачів музичних закладів Італії, почесним членом Академії літератури і мистецтва в м. Фівіццано (Італія).

Народилася 16 вересня 1966 року у с. Кременівка Володарського району Донецької області. З 1975 по 1981 рік навчалася у Єнакієвській музичній школі. У 1985 р. закінчила Артемівське музичне училище, в 1990 – Київську консерваторію.

Євгенія Черказова

*Інструментальний квартет
«Джерело»*

З 1992 року працює у складі інструментального квартету «Джерело» Національної філармонії України. Квартет "Джерело" здійснює активну концертну діяльність в Україні та за її межами, його виступи відбуваються в Німеччині, Франції, Грузії, Росії та інших країнах. У 1997 р. ансамбль став дипломантом Міжнародного конкурсу "Фогтландські Дні музики" (Німеччина, м. Клінгенталь) в категорії камерних ансамблів. У 2000 р. квартет "Джерело" був учасником Міжнародного фестивалю, що відбувався у м. Салоніки (Греція). Також Є. Черказовою разом з віолончелісткою Г. Нужею був створений ансамбль «**Asteria bis**». Високу виконавську майстерність ансамблю "Asteria bis" засвідчує перемога на Міжнародному конкурсі-фестивалі "Music World" (2002, Італія, м. Фівізано, I премія).

Є. Черказова має численні записи в Фонді Національної радіокомпанії України, записала п'ять компакт-дисків. У 1995 р. розробила першу навчальну програму по класу акордеона для вищих музичних навчальних закладів України.

У 2005 році була запрошена до м. Рекоаро Терме (Італія), де залишила відбиток руки в «Музеї найвідоміших акордеоністів світу».

*Ансамбль «Asteria bis» у складі:
Є. Черказова, Г. Нужа*

Вагоме місце на сучасній концертній естраді посідає творчість українського акордеоніста, лауреата міжнародних конкурсів **Олега Микитюка**.

Олег Микитюк

Олег Микитюк народився 2 квітня 1981 року в м. Сокиряни. У 1996 р. закінчив з відзнакою по класу акордеона дитячу музичну школу, у 1999 р. – Чернівецьке училище мистецтв імені Сидора Воробкевича (клас акордеона С. М. Козлова). У 1999-2004 рр. навчався у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського, клас акордеона народної артистки України, професора Є. Черказової.

Ініціатор появи фольк-гурту «Хуторяни», який у 2011 р. випустив перший альбом, до якого увійшли обробки українських народних пісень і танців, пісні сучасних українських композиторів. Ще одним проектом О. Микитюка є гурт «Аллатра», який виконує західноєвропейську музику в стилі мюзет. У 2011 р. побачив світ альбом гурту «Аллатра» і О. Микитюка «Musette».

Важливо відзначити також творчу співпрацю О. Микитюка з рок-музикантом О. Скрипкою. Акордеоніст входив до складу джаз-кабаре «Забава» О. Скрипки. Цей колектив був учасником фестивалів «Слов'янський базар» (Вітебськ), «Джаз-Коктебель» (Крим), «Усадьба-джаз» (Москва), «Країна мрій» (Київ). Джаз-кабаре «Забава» виконував українську джазову музику 30-х рр. ХХ ст.

*Дует акордеоністів «Концертіно»
у складі М. Булда, М. Черепанин*

Дует акордеоністів «Концертіно» створений при Інституті мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. До складу ансамблю входять заслужені артисти України Мирон Черепанин і Марина Булда. Виступи дуету «Концертіно» відбуваються в Україні, Росії, Угорщині, Польщі, Литві. Колектив був учасником гала-концертів II і III Міжнародного фестивалю «Гармоника – душа Росії» (Москва, 2004, 2005), XV Міжнародного семінару-фестивалю акордеоністів (Паланга, 2009), IX Міжнародного фестивалю акордеонної музики (Кошалін, 2009), I і V Міжнародного конкурсу-фестивалю акордеонно-баянного виконавського мистецтва «АссоHoliday» (Київ, 2006, 2010).

*Оркестр акордеоністів «GRAND ACCORDEON» НМАУ ім. П. Чайковського.
Художній керівник Євгенія Черказова*

З початку нового тисячоліття постає плеяда молодих виконавців-акордеоністів, композиторів, які провадять активну концертну діяльність. Їхні виступи відбуваються в Україні та за кордоном.

Ігор Осіпенко

*Дует Василя та Віктора Кравчуків
(«Eternal sound»).*
*Переможці 69-го Міжнародного конкурсу
«Трофей світу» (Португалія, 2019)*

Валерій Шафета

Максим Гафич

Роман Стахнів

Юрій Дякунчак

3.3. Розвиток акордеонного мистецтва в Росії

На початку 30-х років XIX ст. акордеоном захоплюються переважно музиканти естрадно-джазового напрямку. На радянській концертній естраді акордеон з'явився у 1928–1929 рр. у складі Першого симфонічного оркестру гармоністів під керівництвом Л. Бановича. Звучання цього інструмента стало невід'ємною частиною багатьох відомих колективів. Серед них теа-джаз Леоніда Утьосова, оркестри і ансамблі під керівництвом Олександра Цфасмана, Віктора Кнушевицького, Олександра Варламова та ін.

Тривалий час акордеон разом із саксофоном був заборонений на концертній естраді Росії, але після Другої світової війни акордеон знову отримав перевагу над іншими інструментами. Широко відомими в цей період стають квартети і квінети Юрія Шахнова, Бориса Тихонова, Михайла Двілянського та ін. Велика популярність акордеона сприяла запровадженню його масового виробництва у 1936 році на ленінградській фабриці «Красный партизан». У 1950 році майстер О. Глаголев сконструював виборний акордеон, який мав 41 клавішу на правій клавіатурі, 27 – на лівій. На ньому можна було виконувати різні поліфонічні твори і використовувати в оркестрах. У 1958 році російський майстер-конструктор П. Александров виготовив акордеон зі ступеневою декою, що значно покращило звук інструмента.

Юрій Дранга

З появою рок-музики і поширенням вокально-інструментальних ансамблів, виникненням магнітофона зникає потреба у «живій» музиці. Акордеон знову відходить на другий план.

В 1960-1970-ті рр. стає помітним активний розвиток професійного мистецтва гри на акордеоні. Першим відомим акордеоністом Росії був **Юрій Дранга** – виконавець, педагог, народний артист Росії. Дранга своїм виконанням баянного репертуару на Міжнародному конкурсі «Фогтландські дні музики» в Клінгенталі (Німеччина), переконав слухачів, що акордеон є рівноправним з баяном в академічному виконанні. Він першим з радянських акордеоністів отримав звання лауреата Міжнародного конкурсу та оволодів готово-виборним акордеоном.

Незабаром і інші концертні виконавці починають освоювати готово-виборні акордеони. На початку 1970-х рр. серійне виробництво таких конструкцій проводиться на ленінградській фабриці «Красный партизан», а з 1991 року – на Воронежській фабриці баянів та акордеонів «Акко».

Другим відомим акордеоністом є **Юрій Брусенцев** – педагог, професор, заслужений працівник вищої школи Російської Федерації, дипломант міжнародних фестивалів, лауреат премії фонду «Російське виконавське мистецтво». Викладач Воронежської державної академії мистецтв. З його іменем пов'язане формування однієї з провідних академічних шкіл акордеонного мистецтва у системі вищого музичного навчання та на концертній естраді. Виступає з концертами, проводить майстер-класи в Росії та за кордоном. Член журі всеросійських та міжнародних конкурсів.

Юрій Брусенцев

Валерій Ковтун

Значний внесок у розвиток естрадної музики зробив **Валерій Ковтун**. Народився у м. Керч, музичну освіту отримав у Миколаївському музичному училищі. Це музикант від Бога. Його справедливо називають «Золотим акордеоном Росії». Стиль його гри використовується у навчальних посібниках для музичних шкіл, училищ та вищих навчальних закладів. В 1990 році В. Ковтун отримав звання заслужений артист Росії, а в 1996 – народний артист Росії.

Поряд з аранжуваннями класичної музики, автор фантазії на теми народних пісень і танців різних країн.

Ще одна відома постать в акордеонному мистецтві Росії – **Микола Кравцов**, російський акордеоніст, диригент, музикознавець, педагог і винахідник музичних інструментів. У 1981 році створив готово-виборний акордеон з клавіатурою Кравцова.

Нова клавіатура дозволяє виконати оригінальний твір для баяна без зміни авторського тексту. Зручним є виконання творів у будь-якій тональності, що значно спрощує процес гри на акордеоні. Аплікатура є єдиною для правої і лівої руки, тому виконавець замість трьох традиційних клавіатур вивчає тільки дві.

Оскільки клавіатура Кравцова має подібність з традиційною, то акордеоністу не потрібно багато часу для її освоєння.

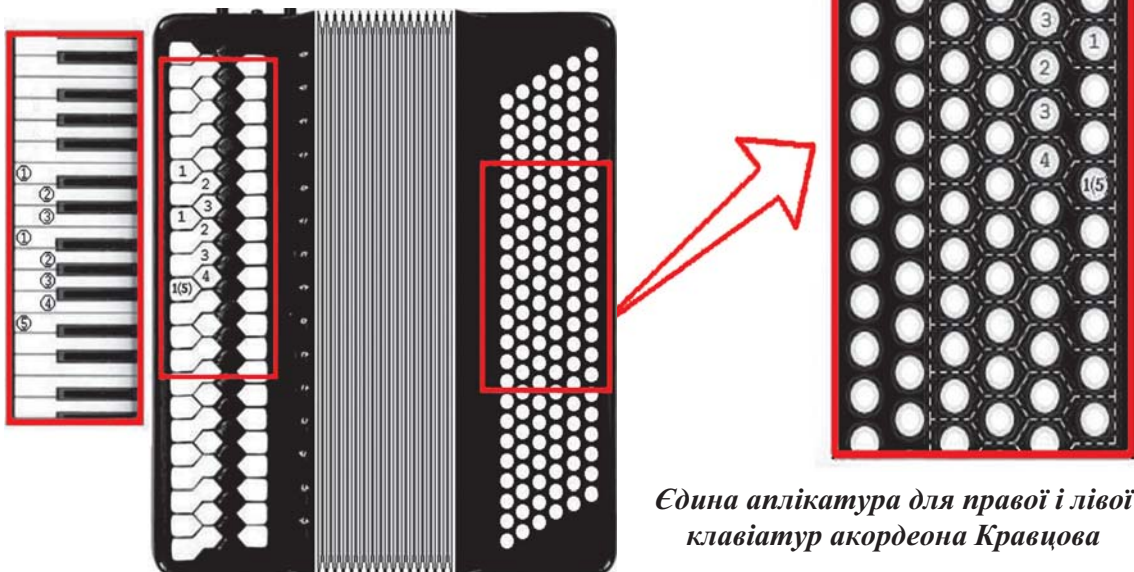
Акордеони системи Кравцова виготовляються на фабриках: «Красный партизан» (Ленінград), «Victoria Accordions», «Ballone Burini» (Кастельфідардо, Італія), Zonta (м. Молодечно, Білорусія).

Микола Кравцов

Розташування звуків у правій клавіатурі

Єдина аплікатура для правої і лівої клавіатур акордеона Кравцова

Роман Бажилін – відомий російський виконавець-акордеоніст, композитор і педагог, лауреат премії «За досягнення в області музичного мистецтва». Автор і редактор 45 наукових і навчально-методичних робіт, виданих в Росії, Україні, Німеччині. Для учнів дитячих мистецьких шкіл написав значну кількість сольних творів, які є досить популярними. Водночас, він є автором творів для ансамблів і оркестрів, музики до фільмів, радіопередач, більше ніж 50 спектаклів драматичних і лялькових театрів Росії. Часто виступає з концертами і лекціями.

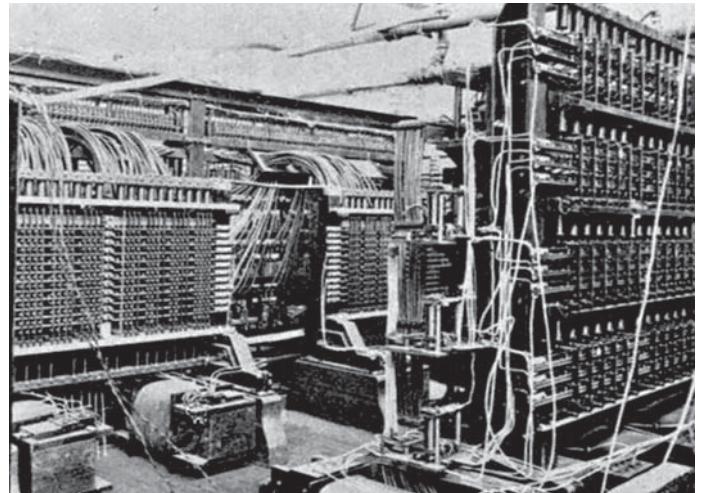
Яскравим представником молодшої генерації сучасних естрадних акордеоністів є син Юрія Дранги – **Петро Дранга**. Навчаючись під керівництвом свого батька, він ще з дитинства дивував всіх своєю віртуозною грою на акордеоні. З сольними концертами часто гастролює в Росії та сусідніх країнах. У 2008 р. записує перший альбом «23». У 2013 р. виходить другий – «Make me wanna stay», у подальшому «Перспектива», «Гольфстрим» (2016), «Частина перша з оркестром» (2017).

Нікіта Власов – лауреат численних міжнародних конкурсів, володар першої премії престижного світового конкурсу баяністів та акордеоністів «Трофей Світу-2017». В якості соліста Державного камерного оркестру «Віртуози Москви» під керуванням Володимира Співакова виступав у престижних концертних залах «Millenium Hall» і «Carneigie Hall». Виконує шедеври академічної музики, оригінальні обробки народних мелодій і твори одного з найулюбленіших своїх авторів – Астора П'яцолли.

3.4. Розвиток електронних музичних інструментів

Із розвитком комп'ютерних технологій починають виникати електричні музичні інструменти. Перший електромеханічний музичний інструмент, який почула публіка, створив американець Тадеуш Кахілл. У 1906 р. інструмент отримав назву *телармоніум* і важив 200 тонн. Звук подавався зразу в телефонні лінії. При цьому, щоб послухати телармоніум, потрібно було на телефон одягнути спеціальний ріжок.

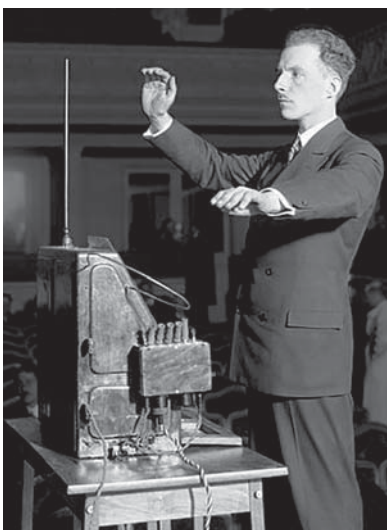

Складна конструкція телармоніуму

Але велика міцність телармоніуму заважала роботі телефонних ліній, виконавці скаржились на сторонні призвуки. У 1916 р. інструмент замовк.

У 1919 році російський винахідник Лев Сергійович Термен створив *терменвокс* – електро-музичний одноголосний інструмент, на якому можна було отримати страхотливі ефекти, звуки космосу за допомогою рухів в електромагнітному полі.

У 1934 р. інженер Л. Хаммонд винайшов *електронний орган*, який видавав 253 мільйони звуків. Його почали використовувати у церквах та професійних рок-студіях.

Л. Термен із своїм винаходом

Електронний орган Хаммонда

У 1950-1960 рр. у різних країнах були створені перші синтезатори, але вони були надто великих розмірів і з декількома клавіатурами. Найкращі інженери-винахідники

разом з музикантами розробляли нову систему для управління звуками, регістрами, вдосконалювали їх і створювали інструменти значно менші за розмірами, але багатофункціональні. В 1959 р. Євген Мурзін сконструював перший у світі багатоголосий синтезатор «АНС» («Александр Николаевич Скрябин»).

В 1962 р. Farfisa – спільне підприємство Scandalli і Soprani – виготовляє перший у світі транзисторний акордеон **Cordovox**.

Із 1970 р. **електроакордеони** («Полтава», «Ритм» та ін.), почали випускати на Полтавській фабриці музичних інструментів.

Пізніше, у 1982 р. світові компанії-виробники спільно розробили єдину систему цифрового формату. З'явилися секвенсори – пристрої, що запам'ятовують награну мелодію.

Перший електроакордеон Cordovox.

Акордеон фірми MusicTech

У 1994 р. фірма MusicTech почала виробництво цифрових акордеонів та баянів у Кастельфідардо з метою покращення традиційних акордеонів сучасними інноваціями, технологіями і приставками MIDI, сучасними підсилювачами, використовуючи можливості звучання повного оркестру в одному інструменті.

З'являються цифрові акордеони фірми «Paolo Soprani» та «Weltmeister». З 2010 року, об'єднавшись з італійською фірмою «Dallare», цифрові акордеони починає виготовляти японська фірма «Roland». Інструменти стали найпопулярнішими з усіх марок.

Частина IV

4.1. Цікаві факти про акордеон

- 23 травня щорічно святкують День акордеона.
- В американських містах: Сент-Пол, Скокі, Детройт і Сан-Франциско акордеон проголошений офіційним інструментом, гордістю міста.
- Відомий німецький майстер Г. Ріхтер створив мініатюрний акордеон з діючими голосами. За розміром він був як коробка сірників.

- Найбільший акордеон у світі знаходиться в Італії. Інструмент, який виготовив Джанкарло Франченела, має назву міста «Castelfidardo», в якому був сконструйований у 2000-2001 роках. На його створення пішло більше тисячі робочих годин. Інструмент виготовлений з дерева (ялина, кедр, червоне дерево, грецький горіх), металу (алюміній, сталь), картону, тканини і спеціальних лаків. Розміри акордеона – 253x190x85 см.

- У 2010 році мер міста Кастельфідардо, президент мі народного Музею акордеонів у Кастельфідардо і президент фірми «Scandalli Accordions» заснували престижну «Премію Паоло Сопрані», яку вручають щорічно за вагомий внесок у становленні італійського акордеона. Статуетку «Премія Паоло Сопрані» виготовив італійський дизайнер і скульптор Франко Кампанарі.

- На початку 1950-х рр. Сільвіо Скандаллі зі своїми найкращими техніками створює інструмент, який стає мрією багатьох акордеоністів «Scandalli Super VI», і є найкращим і неперевершеним до наших днів.
  - Серед світових фабрик із виробництва акордеонів провідні позиції сьогодні займають: «Pigini», «Zero sette», «Borsini», «Bugari», «Brandoni», «Scandalli», «Vignoni», «Paolo Soprani», «Dallape» (Італія); «Weltmaister», «Hohner», «Walter», «Harmona» (Німеччина); «Акко» (Росія); «Slava» (Білорусь).
- Акордеон використовують у складі таких українських гуртів поп-, фольк- і рок-музики: «Мандри», «Гайдамаки», «ХАШ», «Крайка», «От и до».
  - 5 квітня 2013 р. в місті Ньютоні штату Массачусетс, в готелі «Newton Marriott» відбулася прем'єра виступу першого у США цифрового акордеонного оркестру – Новоанглійського оркестру електронних акордеонів компанії Roland, який був організований Семом Фальцетті

4.2. Пам'ятники акордеону та акордеоністу

Відомий пам'ятник Паоло Сопрані (Італія)

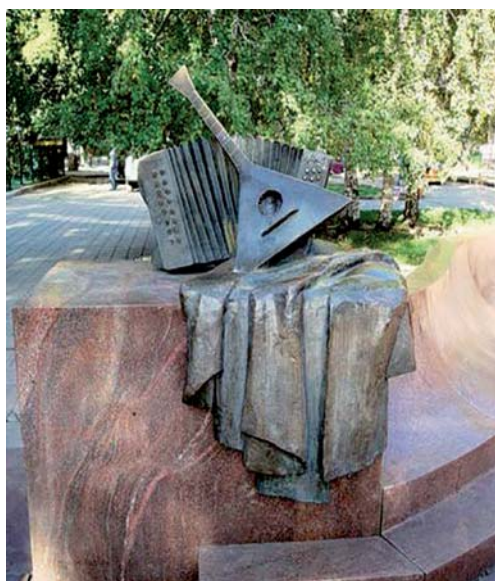
Найвищий у світі 7-метровий пам'ятник акордеону в Кастельфідардо (Італія)

Пам'ятник акордеону та акордеоністу Боджіо в Котаті (США, Каліфорнія)

Пам'ятник акордеону (Іваново, Росія)

Вороніж, Росія

Саратов, Росія

4.3. Музеї гармонік та акордеонів у різних країнах світу

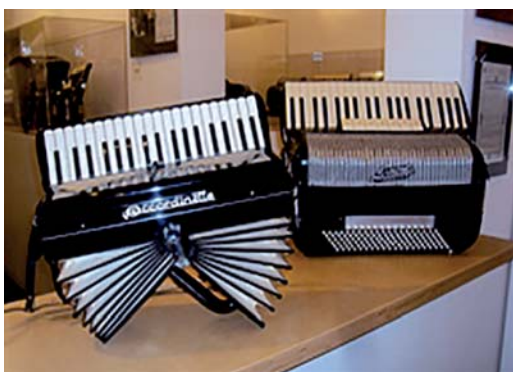
Клінгенталь – колыска акордеонного виробництва. Перші губні гармоніки тут почали виготовлятися з 1829 р., а перші акордеони виготовлялися на експорт уже в 50-х роках XIX ст. В околицях Клінгенталю з'явилися відомі на весь світ виробничі майстерні – «Royal Standard», «Barcarole», «Horch», «Weltmeister», «Galotta», «Hutschelli». У фондах музею – більше тисячі інструментів.

Музей національних гармонік (Клінгенталь, Німеччина)

Музей знаходиться на головній площі міста у приміщенні ратуші. Музей був заснований у 1981 р. відомим істориком в області акордеона Беньяміно Буджіолаккі. Колекція музею нараховує 360 унікальних екземплярів із 22 країн світу. Крім акордеонів, тут ще є колекції музичних шкатулок, поштових марок, колекція монет і медалей.

Міжнародний музей акордеонів у Кастельфідардо (Італія)

Музей названий на честь винахідника діатонічної гармоніки Маріано Даллапе. Музей складається з трьох секцій: I – документи, де демонструється перший акордеон Маріано Даллапе, створений у 1876 р. й фотографії і документи, що розповідають про виробників акордеонів у м. Страделла; II секція – детальне відтворення майстерні; III – скомпонована з інструментів, за якими можна прослідкувати весь розвиток акордеона.

Міський музей акордеонів «Маріано Даллапе» (Страделла, Італія)

Музей «Світ акордеонів» був заснований у 2004 році при Центрі мистецтв Харрінгтон і знаходиться у приміщенні, де колись була церква. Серед тисячі експонатів можна знайти, що завгодно – від найпростіших інструментів до найвіртуозніших, є дуже рідкісні експонати. При музеї є концертний зал на 1000 місць, у якому часто проводять концерти кращих виконавців-акордеоністів світу.

Музей «Світ акордеонів» (Сьюперіор, США)

Музей Petosa: історія акордеона (Сіемл, США)

У фондах музею – 140 експонатів. Тут представлені найцікавіші екземпляри, багато з них були виготовлені ще в XIX ст. Гордість музею – перший клавішний акордеон, виготовлений Паоло Сопрані в 1907 році.

*Музей акордеонів Алекса
Нью-Йорк, США*

В музеї акордеонів Алекса представлені колекції незвичайних і старовинних акордеонів. Одним з найпопулярніших експонатів є акордеон «NYC's Acme Accordion 1941» – чорний з металевими смужками, він нагадує «Крайслер-білдинг». Також, є модель ангельської краси з корпусом із слонової кістки з позолоченою і перламутровою оздобою, виготовлений у 1920 році. В колекції можна побачити перші інструменти Паоло Сопрані, а також прототип бандонеона, виготовлений винахідником даного інструмента Г. Бандом у середині XIX ст.

Музей акордеонів в Буенос-Айресі (Аргентина)

Вже більше 100 років рід Анконетані займається створенням акордеонів. Перший інструмент тут виготовили у 1896 р. і відкрили магазин акордеонів. Сім'я виготовляє акордеони вручну. Музейні експонати демонструють, як змінювався інструмент протягом століття.

Музей гармонік Бровст (Данія)

Музей існує з 1990 року. Тут постійно проводяться концерти і танцювальні вечори. В музеї є найбільша колекція діючих найстаріших акордеонів близько 1000 експонатів. Найстарішому акордеону – 150 років.

Музей акордеонів та гармонік, Мальден, Нідерланди

Музей у Мальдені – єдиний музей гармонік у Нідерландах. У ньому представлені найрідкісніші акордеони, концертини, бандонеони і навіть органи. Серед вражаючих експонатів – найбільший у світі акордеон «Великий Фірс», виготовлений у 1928 році у майстерні Scandalli.

У Росії, в Москві знаходиться найкращий у світі Музей російської гармоніки Альфреда Мірека. Тривалий час це був приватний музей, а 28 грудня 2000 р. він був відкритий для відвідувачів. В експозиції музею можна прослідкувати шлях, який пройшла гармоніка з 70-х років XVIII ст. до наших днів. Тут можна побачити реконструкцію першої у світі гармоніки (1783 р.).

Музей російської гармоніки Альфреда Мірека (Москва, Росія)

На Черкащині є єдиний в Україні музей гармошки. Його відкрив житель Жашкова Іван Сухий. Чоловік вже двадцять років керує дитячим ансамблем гармоністів. А в його музеї за кілька років назбиралося понад півтори сотні гармошок. У музеї чимало раритетів. Найстаріша гармонія 1890 р. Кожен із міні-інструментів

видає свій неповторний звук. Є тут й колекція фронткових гармошок. У кожній з них своя історія і шлях до музею. А є інструменти, зроблені власноруч. Чобіт-гармонь І. Сухого на міжнародному конкурсі «Грай, гармонь!» визнано найоригінальнішим музичним інструментом.

Іван Сухий та його винахід Чобіт-гармонь

4.4. Відомі конкурси акордеоністів

Найпрестижніші міжнародні конкурси акордеоністів у світі:

- «Фогтландські дні музики» (м. Клінгенталь, Німеччина)¹.
- «Кубок світу», «Трофей світу» (в різних країнах).
- «Гран-Прі акордеон» (у різних містах Франції).
- Конкурс відеозаписів «Золотий акордеон» (Нью-Йорк, США).
- «Акордеон інтернаціональ» (м. Райнах, Швейцарія).
- «SataName Soi» (Фінляндія).
- «Золотий акордеон», імені Астора П'яцолли (Італія).
- «Приз Барговальдітаро» (Італія).

Найпрестижніші конкурси акордеоністів в Україні

- Міжнародний конкурс баяністів, акордеоністів та гармоністів «Кубок Кривбасу» (Кривий Ріг).
- Міжнародний конкурс-фестиваль баянно-акордеонного виконавського мистецтва «Ассо-Holiday» (Київ).
- Міжнародний конкурс баяністів-акордеоністів «Perpetuum mobile» (Дрогобич).
- Всеукраїнський фестиваль-конкурс виконавців на народних інструментах «Провесінь» (Кропивницький).
- Всеукраїнський Відкритий конкурс баяністів-акордеоністів «Візерунки Прикарпаття» (Дрогобич).
- Всеукраїнський Відкритий конкурс баяністів-акордеоністів «Баянне коло на Запоріжжі» (Запоріжжя).
- Всеукраїнський фестиваль «День баяна та акордеона» (Київ та по регіонах).

Міжнародні об'єднання акордеоністів

- В травні 1935 року бере початок «Міжнародна асоціація баяністів та акордеоністів» AIA (Association Internationale des Accordeonistes). У травні 1948 р. асоціація реорганізована у конфедерацію.
- В 1938 році була заснована «Американська асоціація акордеоністів».
- У 1940 р. 29 викладачів-акордеоністів заснували «Американський союз педагогів (American Teacher's Guild – ATG), який з 1951 року стає членом конфедерації CIA.

---

¹ Цей міжнародний форум проводиться із 1964 р. (спочатку під назвою «Дні гармоніки», а з 1975 р. – «Фогтландські дні музики»).

4.5. Музична термінологія

Акордеон – різновид хроматичної гармоніки. Має дві клавіатури: кнопкову (з готовими акордами) для лівої руки та фортепіанну (з клавішами) для правої. Застосовують як сольний так і акомпануючий інструмент.

Акомпанемент (з *фр.* – супровід) – музичний супровід основної мелодії вокального чи інструментального твору.

Ансамбль (з *фр.* – спільно, разом) – 1. Група виконавців, які виступають спільно (дует, тріо, квартет, квінтет тощо). 2. Спільне виконання музичного твору кількома виконавцями.

Аплікатура – (з *итал.* – прикладати, притискати) – спосіб розташування та порядок чергування пальців під час гри на музичних інструментах. Вибір аплікатури є важливою частиною виконавської майстерності музиканта. Для позначення аплікатури використовують арабські цифри.

Вальс (з *фр.* та *нім.* – кружляти) – парний бальний танець, який виник на основі народних танців Австрії, Німеччини та Чехії. Музичний розмір – $\frac{3}{4}$.

Вар'єте (з *фр.* – різноманітність) – вид театру легкого жанру, де поєднуються елементи театрального, танцювального, музичного, циркового, естрадного мистецтва.

Водевіль – вид легкої комедії з куплетами, які виконують під музику, поширений у Франції у другій половині XVII ст.

Гармоніка – загальна назва групи музичних інструментів, джерелом звуку в яких є металеві язички, які коливаються під струменем повітря.

Гармонь або гармошка – кнопковий музичний інструмент, попередник баяна і акордеона. Набула поширення в Росії, де існувало чимало різновидів – тульська, лівенська, саратовська, віденська та ін.

Грамофонна платівка – диск зі спеціальної пластмаси, на якому вирізьблено спіралеподібну звукову доріжку, яка є носієм запису певного твору. Винайшов Е. Берлінер у 1888 році. З кінця 1980-х років витісняється компакт-диском.

Джаз – жанр професійної музики, що виник на початку XX ст. у південних штатах США внаслідок взаємодії африканської та європейської танцювальної музики.

Діапазон (з *грец.* – через усі струни) – звуковий обсяг співацького голосу, музичного інструмента, мелодії, звукоряду, що визначається відстанню між найнижчим і найвищим звуками.

Дует (з *лат.* – два) – ансамбль з двох співаків або двох інструменталістів; твір, написаний для двох виконавців.

Естрадна музика – різні форми так званої «розважальної» або «легкої» музики.

Кабаре (фр. *cabaret*) – невеликий розважальний заклад з певною художньо-розважальною програмою, яка складається зі співу пісень шансон, одноактних п'єс, танцювальних номерів, об'єднаних виступами конферансьє.

Квартет (від *лат.* – четвертий) – ансамбль із чотирьох музикантів-співаків або інструменталістів; музичний твір для чотирьох виконавців з окремою партією у кожного.

Квінтет (від *лат.* – п'ятий) – ансамбль з п'яти виконавців-співаків або інструменталістів; музичний твір для п'яти виконавців.

Концерт (з *итал.* – змагаюсь) – прилюдне виконання музичних творів; жанр великого, віртуозного за характером, музичного твору для соліста з оркестром.

Конферансьє (з фр. – доповідач) – артист естради; людина, яка оголошує номери програми під час естрадної вистави, розважає присутніх між номерами. Перші **конферансьє** з'явилися у Франції, у 60-х роках XIX ст., де працювали у кабаре.

Корнет – духовий музичний інструмент.

Композитор – автор музичних творів.

Легка музика – умовне поняття, до якого належать побутові та естрадні пісні, танці, попури і фантазії на загальновідомі музичні теми, веселі й життєрадісні вальси і марші тощо.

Мануал (від лат. – ручний) – клавіатура для рук у багато клавіатурних музичних інструментах (органі, фісгармонії). Мануали розташовані терасою, один над одним, відрізняючись за кількістю клавіш, висотою і тембром, силою звучання, що забезпечує великий звуковисотний діапазон.

Номер (від лат. – число) – окремий виступ одного або кількох артистів у концерті.

Оркестр (з грец. – майданчик перед сценою в античному театрі) – колектив музикантів-інструменталістів, які об'єднані для спільного виконання різних за характером музичних творів.

Поп-музика – поняття, що охоплює різноманітні стилі, жанри та напрями масового музикування.

Премія – нагорода за значні творчі досягнення у музичному мистецтві.

Прем'єра – перше оприлюднене виконання будь-якого твору.

Регістр – пристрій, який застосовується у клавішних музичних інструментах для зміни сили звуку, а також його тембру.

Регтайм (з англ. – розірваний ритм) – американський бальний танець, що виник на основі танцювальної музики американських негрів кінця XIX ст.

Саксофон – мідний духовий музичний інструмент, який створив А. Сакс у 1841 р.

Свінг (з англ. – балансування, гойдання) – стиль джазу, у якому ритмічна пульсація характеризується не співпаданням акцентів мелодичної та ритмічної ліній.

Симфонічний оркестр – вид оркестру, до складу якого входять смичкові, дерев'яні та мідні духові, ударні й інші інструменти.

Соліст (від лат. – один) – виконавець музичного твору для одного голосу або інструменту.

Ступенева дека – це конструкція на правому півкорпусі акордеона, за допомогою якої змінюється тембр звуку. Вона розташована під клапанами у вигляді сходиночок.

Теа-джаз – це театралізований джаз.

Тембр – забарвлення звуку.

Уан-степ – салонний танець у 10-20-х роках XX ст. Виник у Північній Америці та поширився у Європі. Виконується у темпі швидкого кроку.

Фокстрот (з англ. – лисиця і крок) – салонний і бальний танець, попередниками якого були регтайм та уан-степ. Музичний розмір – 4/4, ритм маршоподібний.

Хроматична система – дванадцятиступенева система, яка припускає в межах тональності акорд на кожному з 12-ти ступенів хроматичної гами.

Язичок – деталь духових музичних інструментів, яка перекриває отвір для вдихання повітря і є джерелом звукоутворення.

ВИСНОВКИ

Акордеон – це музичний інструмент, який має з правого боку клавіатуру фортепіанного типу, а з лівого – кнопочку систему готового акордового акомпанементу, де 1 ряд – допоміжний бас, 2 ряд – основний бас, 3 ряд – мажорні тризвуки, 4 ряд – мінорні тризвуки, 5 ряд – домінантсептакорд, 6 ряд – зменшений септакорд. Обидві клавіатури з'єднані між собою міхом. Сама назва «акордеон» означає з французької мови «ручна гармоніка». Сучасні акордеони мають у правій і лівій частині корпуса спеціальний пристрій – реєстри, які змінюють забарвлення звуку. За їх допомогою можна наблизити звучання акордеона до тембру віолончелі, кларнета, флейти, скрипки, фагота, органа та інших інструментів. Включення тих чи інших реєстрів відтворюється натиском клавіш, які розміщені на решітці. Деякі часто вживані реєстри виводяться на верхню частину корпуса інструмента і включаються підборіддям.

Порівняно з іншими музичними інструментами, акордеон є досить «молодим», але він пройшов складний шлях свого розвитку і далі продовжує вдосконалюватися. Завдяки своєму красивому звучанню акордеон став популярним у багатьох країнах світу, а особливо у Франції, Італії, США Англії, Німеччині, Канаді, Японії, Фінляндії та ін. В декількох американських містах акордеон визнаний офіційним інструментом, гордістю міста.

У довіднику коротко описано основні етапи розвитку акордеона, як самостійного академічного та естрадно-джазового інструмента, подано відомості про окремих виконавців, які піднесли акордеонне мистецтво з аматорського рівня до професійного. Це відомі американські акордеоністи П'єтро і Гуїдо Дейро, П'єтро Фроссіні, Арт Ван Дам, Чарльз Маньянте, Ентоні Галла Ріні, Френк Марокко. На основі їхньої творчості акордеонна музика поширювалася у багатьох країнах Європи, Україні та Росії.

На сучасному етапі розвитку інструмент постійно вдосконалюється, створюються нові моделі. Значне поширення отримують цифрові інструменти. У різних країнах світу створена велика кількість музеїв акордеонів та гармонік, у яких зберігаються найдавніші інструменти, виготовлені пам'ятники акордеону, щорічно проводяться міжнародні конкурси і фестивалі виконавського мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Басурманов А. Справочник баяниста. М.: Сов. композитор, 1987.
2. Власов В. Школа джаза на баяне и аккордеоне: учебное пособие. Одесса: Астопринт, 2008.
3. Гайсин Г. Аккордеон в России: особенности национальной аккультурации. *Ярославский педагогический вестник*. 2013. № 1. Том I.
4. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа): підручник. К.: НМАУ ім. П. Чайковського, 2005.
5. Имханицкий М. История баянного и аккордеонного искусства. М.: РАМ им. Гнесиных, 2006.
6. Имханицкий М. Музыка зарубежных композиторов для баяна и аккордеона. М.: РАМ им. Гнесиных, 2004.
7. История электронной музыки – от телеграфа до синтезатора [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://theoryandpractice.ru/posts/8738-micro-music>
8. Иванов Є. Академічне баянно-акордеонне мистецтво на Україні (історичний аспект): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.02 «Музичне мистецтво». К., 1995. 17 с.
9. Камнеедов М. Легендарные электроклавиши. Транзисторные комбо-органы Farfisa. Часть 1. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://newsland.com/user/303030624/content/legendarnye-elektroklavishi-tranzistornye-kombo-organy-farfisa-chast-1/2063151>
10. Марченко В. Еволюція акордеонного мистецтва: історичні аспекти. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*: зб. наук. праць; вип. XXXV. К.: Міленіум, 2015.
11. Марченко В. Історико-культурні виміри еволюції акордеонного мистецтва в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): дис. канд. мистецтв.: спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури». К., 2017.
12. Мирек А. Аккордеон ХХІ века. *Народник*. 2004. № 2.
13. Мирек А. Гармоника. Прошлое и настоящее. М.: Фирма «Альфред Мирек», 1994.
14. Мирек А. И звучит гармоника. М.: Советский композитор, 1979.
15. Мирек А. Из истории аккордеона и баяна. М.: Музыка, 1967.
16. Музей современных аккордеонов [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://accordion-museum.com/ru/accordions/museums>
17. Нельзина О. Аккордеон – мой друг и вдохновитель [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.woa/wa/Main?textid=2939&level1=main&level2=articles
18. Семешко А. Світова баянно-акордеонна література на зламі ХХ – ХХІ століть: бібліографічний довідник. Вінниця: Нова книга, 2015.
19. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям: Вибрані твори в 5-ти (т.5). К.: Радянська школа, 1997.
20. Холда Паолетті-Кампл. Роланд та Даллапе – назустріч майбутньому [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.accordions.com/roland/roland-dallape/index.htm>
21. Шемет Л. Гармоніки в американській музичній культурі першої половини ХХ ст. *Культура України. Серія: Культурологія*: зб. наук. праць Харківської державної академії культури. Х.: ХДАК, 2017.

Науково-довідкове видання

ІРИНА ІВАНОЧКО

**АКОРДЕОННЕ МИСТЕЦТВО:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ**

**ілюстрований довідник
для мистецьких навчальних закладів**

Верстка
Івана Іваночка

Дизайн
Олега Лазебного

Підписано до друку 04.02.2020 р.
Папір офс. Офс. друк. Формат 60x84/8
Гарнітура Minion Pro. Умов. друк. арк. 4,65
Наклад 300 прим. Зам. 255

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Друк ПП «ПОСВІТ»
Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна
тел. (03244) 2-23-35, 3-38-50.
E-mail: posvit-druk@ukr.net, posvitdruk@gmail.com